

Ненад Стекић¹, Жарко Обрадовић²

ВЕЛИКА СТРАТЕГИЈА НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ КИНЕ КАО ЧИНИЛАЦ КОНВЕРГЕНЦИЈЕ БЕЗБЕДНОСНИХ ПОЛИТИКА У АЗИЈИ

Сажетак: Велика стратегија (у теорији етаблиран термин који представља инструмент остваривања националних спољнополитичких циљева) у међународним односима је иманентна великим силама. Иако међу академским ауторима нема консензуса о питању адекватне формулисаности велике стратегије Кине, евидентно је да је њена фактичка реализација на глобалном плану неспорна. Кинеско „велико отварање“ које се интензивирало почетком XXI века, а иницијално потакнуто бројним билатералним безбедносним и одбрамбеним споразумима, означило је прекретницу политике Кине о регионалном безбедносном повезивању у мултилатералном формату. Модерни интеграциони токови, који се на европском континенту одвијају дуже од седам деценија, постали су пожељни модел мултилатералне сарадње. Налик Европи, простор Азије, а посебно југоисточне Азије карактерисан је и интензивирањем присуством великог броја иницијатива за сарадњу у области безбедности и одбране. Циљ овог чланка јесте да анализира такве билатералне аранжмане између Кине и њених партнера у другој половини XX века и да, тако стеченим увидом о типологијама рудиментарне сарадње, понуди основу за развој аргумента према ком савремена кинеска велика стратегија чини значајан еволутивни покретач и основу конвергенције безбедносних политика осталих држава Азије. У том смислу, аутори ће настојати да прикажу званичне ставове НР Кине према текућим процесима и иницијативама регионалних безбедносних интеграција, како оних у којима активно учествује, тако и оних који се одвијају у њеном

¹ Истраживач-приправник, Институт за међународну политику и привреду, Београд, nenad.stekic@diplomacy.bg.ac.rs.

Рад представља део научног пројекта „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународни економски, правни и безбедносни аспекти“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (бр. 179029).

² Ванредни професор, Факултет безбедности, Универзитет у Београду.

суседству. Аутори су става да такве безбедносне регионалне иницијативе на простору Азије јесу *sui generis* процес којег не карактерише чврст супранационални карактер, већ мекши вид сарадње у питањима од значаја за безбедност региона. Од билатералних веза између закључених земаља овог простора, безбедносна сарадња се развила у неколико мултилатералних иницијатива које су обликовале савремену регионалну безбедносну архитектуру Азије. Аутори прелиминарно закључују да је велика стратегија Народне Републике Кине, као природна последица њеног експанзивног економског раста, утицала позитивно на (ре)дефинисање и иницирање регионалног безбедносног повезивања азијских држава.

Кључне речи: НР Кина, велика стратегија, реализам, одбрамбене интеграције, безбедносна сарадња, Азија.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Питања која се тичу спољнополитичке отворености Народне Републике Кине (НР Кина) у последњих неколико година не представљају непознаницу академској јавности. Напротив, њен економски раст и свеопште глобално присуство потакли су академску дискусију о два важна питања која карактеришу кинеску спољну политику: глобалну интеграцију у међународне политичко-безбедносне токове и последично, постојање њене велике стратегије. У спољнополитичком дискурсу велика стратегија представља систем опредељења и ставова суверене државе о важним глобалним питањима и иманентна је креирању и спровођењу спољне политике на краткорочном и дугорочном плану. У теорији етаблиран термин, велика стратегија представља инструмент остваривања националних спољнополитичких циљева великих сила. Она представља „интелектуални изданак“ архитектуре која структурише спољну политику, односно чини логику која помаже државама да се управљају у комплексном и опасном свету.³ Настао као израз потребе успеха у борбеним дејствима током Другог светског рата, а потом у мирнодопским условима, концепт велике стратегије створен је практичним садејством савезника у координисању дипломатских, економских, политичких и војних иницијатива на глобалном плану.⁴ У

---

³ Hal Brands, *What good is grand strategy?: Power and purpose in American statecraft from Harry S. Truman to George W. Bush*, Cornell University Press, 2014. p. 1.

⁴ *Ibidem*.

оперативном смислу, велика стратегија представља интегрисан однос интереса, претњи, ресурса и политика које својим формулисаним циљевима одговарају на нове и неубичајене околности у систему међународних односа. Као кодификација разумевања односа између краткорочних и дугорочних циљева и принципа на којима се заснива спољна политика, Брендс Хал (*Brands Hal*) наводи да је велика стратегија иманентнија мирнодопском, него ратном стању.⁵

Као рационални актери међународних односа, државе промишљају о рату и спремају се за њега кроз своје безбедносне политике на које утичу бројни фактори. Растућа кинеска економија, политичка и војна моћ чине ову државу једном од најважнијих актера у политичко-безбедносном смислу на простору Азије. Њена безбедносна политика конституише у значајној мери и безбедносне политике држава југоисточне Азије.

Мајкл Свејн (*Michael Swaine*) и сарадници наводе неколико одредница које битно детерминишу безбедносну политику НР Кине. Између осталих, ови аутори наводе контакт са индустријализованим и земљама у транзицији, колапс традиционалистичког модела правних тековина социјалистичких земаља, и нарастајуће тензије у региону југоисточне Азије.⁶ Све су то фактори који су допринели развоју неколико кључних промена у дефинисању циљева безбедносне политике Кине. Полазишта која чине темељ безбедносне политике односе се на питања нивоа интегрисаности и сарадње две или више суверених држава у области безбедности и одбране. Због тога је пракса интеграционих токова чак и у билатералном формату, адекватан индикатор опредељења конкретне безбедносне политике одређене државе.

Још су у периоду европских интеграционих токова, који су уследили након Другог светског рата, академски аутори предвидели постојање тзв. „*spill-over*“ ефекта, који је у сагласју са функционалистичким виђењима интеграција. У пракси то значи да се сарадња у области економије, као претходни корак политичке интеграције „прелива“ из економске у политичку сферу, подижући на тај начин ниво безбедносне сарадње и последично обезбеђујући мир. Примера ради, институционализација и стварање кохерентног система Заједничке спољне и безбедносне, а потом безбедносне и одбрамбене политике

---

⁵ Ibidem.

⁶ Swaine, Michael D., Sara A. Daly, and Peter W. Greenwood, *Interpreting China's grand strategy: Past, present, and future*, Rand Corporation, 2000.

Европске уније стога чини јединствен, и за сада најсвеобухватнији тип интеграције у свету. Безбедносна динамика (југо)источне Азије, као пратилац економског развоја, свакако представља типичан пример ефекта преливања, јер се економска сарадња међу државама овог региона у великој мери одвија испред политичке и безбедносне. Један од циљева велике стратегије је управо да обезбеди да се безбедносна сарадња потенцијално идентификује и оствари најпре са актерима у непосредном окружењу, а потом и на ширем географском плану, сразмерно моћи појединачних држава.⁷ Због тога, академска питања у вези са великом стратегијом још увек нису јасно теоријски омеђена, па се не тичу појмовног одређења, колико сврсисходности коју треба да рефлектује постојање велике стратегије.⁸

Овај чланак структурисан је на следећи начин. Аутори ће најпре представити велико отварање НР Кине ка свету као важног предуслова продубљене интеракције са осталим државама. Претпостављајући да је пројекција моћи у случају ове државе *sui generis*, имајући у виду (још увек) приметну војну инертност Кине у међународним односима, аутори ће користити постулате теорије хегемонске стабилности зарад објашњења такозване беневољентности у лидерству на међународном плану. Међутим, у последње две деценије, контролисана либерализација у највећем броју друштвених активности омогућила је Кини улогу асертивнијег такмаца у пројектовању и реализацији спољне политике, те стварању суштинских предуслова етаблирања кинеске велике стратегије у оквиру њене спољне политике.

Аутори се у чланку баве и улогом Комунистичке партије НР Кине и осталих тела у креирању и идејном вођењу безбедносне политике. Централни део чланка заузима представљање карактеристика одбрамбених аранжмана у којима учествује НР Кина. Аутори ће анализирати доминантно билатералне аранжмане, имајући у виду да су у периоду од Другог светског рата свега три аранжмана потписана у мултилатералном формату. На бази новог „безбедносног“ отварања Кине, аутори ће понудити аргумент према ком се у Југоисточној Азији тренутно одвија конвергенција безбедносних политика.

---

⁷ О циљевима велике стратегије у односу на сарадњу са актерима који се налазе у непосредном окружењу одређене државе, видети више у: Michael Howard, „Grand Strategy in the Twentieth Century“, *Defence Studies*, 1.1, 2001, pp. 1-10 .

⁸ Nina Silove, „Beyond the Buzzword: The Three Meanings of ‘Grand Strategy’“, *Security Studies*, 2018, p. 35.

Једно од истраживачких питања у овом раду односиће се на карактеристике одбрамбених аранжмана и хронологију њиховог склапања са различитим државама. Сходно томе, аутори ће настојати да испитају да ли је велика стратегија НР Кине као природна последица њеног експанзивног економског раста, утицала позитивно на (ре)дефинисање и иницирање регионалног безбедносног повезивања азијских држава.

2. КИНЕСКО „ВЕЛИКО ОТВАРАЊЕ“ И НАЈАВА КИНЕСКЕ ВЕЛИКЕ СТРАТЕГИЈЕ

Велико отварање Кине, иако отпочето крајем седамдесетих година ХХ века, није у потпуности довршено, а нарочито не у пуном политичком капацитету.⁹ Кина још увек није напустила такозвани „трећи стадијум“ свог напретка који је отпочет управо великим отварањем.¹⁰ Расправљајући о узроцима недостатка „кинеске теорије о међународним односима“, Ђин Јаћинг (*Qin Yaqing*) наводи да осим институционалног развоја, још два фактора битно детерминишу недостатак довољне академске тематизације међународних односа унутар кинеске академске заједнице.¹¹

Иако доминантна економска суперсила, Кина је своје економско вођство успела да надогради политичким тек у другој деценији ХХИ века, када је отпочела сопствену праву глобалну интеграцију. Рудименти сарадње са водећим силама и организацијама у пуној мери су операционализовани тек у последњих двадесетак година. За постојање велике стратегије, не само да је неопходна економска и војна моћ, већ и жеља одређене државе да своју стечену моћ пројектује споља. Та „посвећеност“ суперсиле међународном систему комплементарна је

---

⁹ Mishra Ramesh, „Globalisation and social security expansion in East Asia“, *Cambridge studies in International Relations*, 86(2), 2003, p. 89.

¹⁰ Qin Y., „Why is there no Chinese international relations theory?“, *International Relations of the Asia-Pacific*, 7(3), 2007, pp. 313-340.

¹¹ Јаћинг наводи недовољан број преведених дела академске публицистике и недовољно интересовање кинеских научника о међународним односима. Овај аутор, међутим, закључује да ће кинеска академска дебата о међународним односима значајно бити унапређена у годинама које долазе имајући у виду да ће нове глобалне политичке иницијативе Кине повећати ниво интересовања академских аутора да своја истраживања усмере на овај феномен. Више у: Qin, Y. (2007), *Why is there no Chinese international relations theory?*, *Ibidem*, 315.

теоријском конструкту „државе хегемона“ који је разрадио економиста Чарлс Киндлбергер (*Charles Kindleberger*). Сагледавши међународни систем, Киндлбергер је тврдио да доминантно најразвијенија држава света (или бар она која шледира да то постане) треба да демонстрира своју „хегемонију“ зарад очувања стабилности система.¹² Тиме је разрадио основне постулате теорије хегемонске стабилности. Међу неколико преимућстава која мора да поседује држава-хегемон, Киндлбергер идентификује вољу, односно посвећеност хегемона систему у коме egzистира, као услов без ког не може да се легитимизује као хегемон.¹³

Међутим, услед карактеристика кинеског „отварања“ ка систему, може се рећи да је ова држава извесна врста беневољентног, односно доброћудног хегемона, имајући у виду да (још увек) није војно асертивна у складу са економским и политичким капацитетима које поседује. Постоје и друга гледишта о својствима кинеског отварања ка споља. У својој студији „Нови правци географије: утемељење глобалне интеграције НР Кине“, Клиnger и Малдавин наводе неколико актуелних фактора од којих зависи глобална интеграција Кине. Прва група јесте усложњавање актера укључених у глобалне интеграционе процесе.¹⁴ Ово је од значаја јер се актери фокусирају на различите иницијативе за привлачење, спровођење и подршку одређеним активностима Кине у међународном систему. Друга група фактора јесте ревидирање фиксираних појмова „језгра“ и периферије, нарочито у погледу порекла, токова и одређишта капитала, снаге и добара који потичу из кинеског извоза.¹⁵

Овакво становиште није неуобичајено, имајући у виду да су постулати центра, полупериферије и периферије идејно уобличени у европској политичкој мисли. Ревидирање односа центар–периферија умногоме зависи од географских чинилаца и измештања „центра“ који нису у физичкој близини, као што је то случај са Европом.

Трећа група фактора је сеоба интереса државе, капитала и елита, које идентификују кључне идеје у којима се политике трансформишу у нове

---

¹² Kindleberger, C., *The formation of financial centers: A study in comparative economic history*, Oxford: Oxford University Press, 1973.

¹³ Ibidem

¹⁴ Julie Michelle Klinger & Joshua S. S. Muldavin, „New geographies of development: grounding China’s global integration“, *Territory, Politics, Governance*, Vol.7(1), 2019, pp. 1-21.

¹⁵ Ibidem

развојне географије.¹⁶ Кинеско отварање резултирало је продубљивањем сарадње Кине и тих диверзификованих актера светске политике, презицијне сарадње са Европском унијом, САД и Руском Федерацијом.

У новије време, карактеристике кинеске спољне политике рефлектоване су у ојачавању Си Ђинпингове владавине кроз персоналне промене, институционалне и организационе реформе и антикоруптивне кампање.¹⁷ У мају 2018. године, председник Си је председавао новоформираном Централном комисијом за спољну политику НР Кине, и том приликом је истакао важност „централизације и унификације вођења спољне политике од стране Централног комитета КП Кине, чији би фокални орган требало да представља Централна комисија за спољну политику“.¹⁸ Кинески председник је у више наврата у својим јавним наступима истакао значај „активне улоге коју Кина треба да има у реформи система глобалне владавине“.¹⁹

У односима са великим силама, Кина је већ постигла значајан напредак, док у будућим дипломатским односима са земљама у развоју, Кина треба да побољша јединство и сарадњу зарад успостављања заједничког развоја.²⁰ Развојни пут ка великој стратегији сваке велике силе чине не само односи и реалполитичке активности те државе на међународном и спољнополитичком плану, већ и стратешки акти у области спољне и безбедносне политике. Захваљујући дуготрајним високим стопама економског раста, чак и у време постојања глобалне економске кризе, НР Кина је успела да постане друга (после САД) најснажнија економска сила у свету. Почетком 2013. године, Иницијативом „Појас и пут“ представљено је развојно оријентисано опредељење Кине ка глобалним токовима, коју је промовисао председник Си Ђинпинг (*Xi Jinping*). Он је тада иницијално позвао на свеобухватну економску, али и безбедносну сарадњу на мултилатералном нивоу.²¹ Такође, повезивање и сарадња треба да рефлектују намеру Кине да иницира и политичко-безбедносну билатералну компоненту сарадње

---

¹⁶ Ibidem

¹⁷ Shinji Hyodo, *East Asian Strategic Review*, The National Institute for Defense Studies Japan, *East Asian Strategic Review*, Tokyo, 2019.

¹⁸ Ibidem, p. 50.

¹⁹ Ibidem, p. 51.

²⁰ Ibidem, p. 51.

²¹ Wang Yiwei, *The Belt and Road Initiative: What will China offer the World in its rise*, New World Press, Beijing, 2016, p. 76.

међу азијским државама.²² Таква сарадња конкретизована је различитим инфраструктурним и другим развојним пројектима, који се имплементирају у најмање 64 државе које обухватају простор од преко 50 милиона км², насељен са преко 4,4 милијарде људи.²³

Иницијатива је институционализована кроз два значајна редовна политичка форума – Форум Појас и пут, који окупља шефове држава учесница у овом процесу, два састанка Пекинг 2017. и Пекинг 2019. Унутар Иницијативе „Појас и пут“, развијена је субиницијатива која обхвата седамнаест европских држава, познатија као „17+1“ формат.²⁴ У обраћању, које је усвојено од стране Конгреса КП Кине 2017. године, кинески председник је, нагласивши важност оваквих иницијатива, поново позвао државе дуж Појаса и пута да „граде заједничку кохерентну будућност“ у контексту реализације развојних планова Кине од 2020. до 2035, и тиме поставио темеље глобалног развоја са „карактеристикама кинеског модела“.²⁵

3. КАРАКТЕРИСТИКЕ ОДБРАМБЕНИХ АРАНЖМАНА У КОЈИМА УЧЕСТВУЈЕ НР КИНА

Стварање одбрамбених интеграционих ентитета, оличених најчешће у војним савезима, у значајној мери је интензивирано завршетком Другог светског рата. Обавезно депоновање међудржавних споразума, принцип забране тајне дипломатије, као и оснивање сталног

---

²² Ibidem

²³ Xi Jinping, *Work Together to Build the Silk Road Economic Belt*, Foreign Languages Press, Beijing, 2014, p. 315.

²⁴ Ванг Јивеи сматра да класификација држава унутар иницијативе „Појас и пут“, треба да се заснива на географском критеријуму, јер региони рефлектују потенцијално интеграционо чвориште за даљу безбедносну сарадњу. Међу шест макрорегија, Јивеи идентификује групу централноазијских држава (Монголија, Русија, Казахстан, Тацикистан, Киргистан, Узбекистан и Туркменистан), државе југоисточне Азије (Камбоџа, Индонезија, Источни Тимор, Малезија, Филипини, Сингапур, Тајланд, Брунеји, Вијетнам, Лаос, Мјанмар) и јужноазијске државе (Непал, Бутан, Малдиви, Авганистан, Пакистан, Индија, Бангладеш и Шри Ланка). Више у: Wang Yiwei, *The Belt and Road Initiative: What will China offer the World in its rise*, New World Press, Beijing, 2016, p. 76.

²⁵ Xi Jinping, *Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in all Respects for Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era*, National Congress of the Communist Party of China, Beijing, 2017.

Секретаријата Уједињених нација, омогућило је не само детаљније праћење склапања међудржавних одбрамбених споразума, већ и лакше академско проучавање њихове структуре, повода који су довели до њихових склапања, типологија сарадње, као и осталих значајних извора података попут орочења сарадње. Као елемент регионалног повезивања суверених држава на билатералном и мултилатералном плану, одбрамбени аранжмани јесу својеврсна парадигма регионалне безбедносне динамике одређеног простора. Наративи који исходе из, не само декларисане, већ и у пракси остварене сарадње, омогућавају да се знање о безбедносној динамици одређеног региона употпуни новим показатељима и сазнањима.

Тематска концептуализација војних савеза представља једно од поља која су била предмет великог броја академских студија. Број прегледних и емпиријских радова о феномену одбрамбених интеграција толико је обиман да је омогућио даљу разраду кључних питања о настанку, функционисању, трајању, нестанку, и променама савеза. Истраживања војних савеза у међународним односима значајна су јер представљају један од манифестних начина за проучавање понашања држава на међународном плану у временском континууму. Осим тога, истраживања савеза пружају индиције о тренутном међународнополитичком положају државе у датом тренутку, и најважније, омогућавају стицање увида у контекст и карактер билатералних и мултилатералних аранжмана између држава.

Војни савези представљају *de facto* вид одбрамбених интеграција, међутим између ових синтагми не може се ставити знак једнакости. Наиме, одбрамбене интеграције подразумевају процес чији је војни савез један од степеника. Ово је последица теоријске дебате у вези са војним савезима која у себе укључује неколико централних проблема, од којих су се два искристалисала као фундаментална питања о формирању војних савеза: зашто се државе удружују, те који фактори их на то подстичу, и друго, више емпиријски истраживано питање како државе бирају своје војне савезнике? Ричард Ли (*Richard Li*) и Вилијам Томпсон (*William Thompson*) пружају обиље аргумената којима тврде да је формирање савеза стохастички процес, односно да државе бирају своје савезнике несистематично и случајно.²⁶

---

²⁶ Li, Richard PY, and William R. Thompson, „The stochastic process of alliance formation behavior“, *American Political Science Review* 72.4, 1978, pp. 128-1303.

Академске концептуализације војних савеза укључују бројне дефиниције које садрже опречне елементе. Тако Брус Расет (*Bruce Russett*) под војним савезом подразумева „формализован споразум између ограниченог броја држава који се односи на услове под којима (не)ће ангажовати оружане снаге“.²⁷ Један од пионира проучавања војних савеза Едвин Федер (*Edwin Fedder*) је тврдио да и поред обимног броја студија које се баве концептуализацијом савеза, у науци о међународним односима „појам савеза је двосмислен и одређен аморфно“.²⁸ Према Расету, савез представља формализован споразум између ограниченог броја држава у вези са условима под којима (не)ће ангажовати своје војне снаге.²⁹ Оваква поставка темељи се на раније изнетој идеји Федерера који је савезом окарактерисао сваки „ограничени скуп држава које делују у просторном и временском пресеку, а који се тиче побољшања војне безбедносних њених чланица“.³⁰ Потоњи аутор наглашава важност дистинкције војних савеза од класичних међувладиних организација, пошто оне немају војну функцију.

Пројекат АТОП (*Alliance Treaty Obligations and Provisions – АТОП*), развијен 2002. године у оквиру Универзитета „Рајс“ (*Rice University*), представља својеврсни заокрет у статистичком проучавању образаца склапања војних савеза. Зарад систематичног и уједначеног праћења емпиријске типологије војних савеза, развијен је читав категоријални апарат помоћу ког су ишчитавани споразуми о оснивању савеза. Операционализација војног савеза у случају АТОП пројекта нешто је екстензивније схваћена, имајући у виду третирање војних савеза оних облика сарадње који укључују „меку“ одбрамбену сарадњу. Према одређењу АТОП пројекта, војни савези су сви:

„писани споразуми потписани од стране званичних представника најмање две независне државе, који укључују обавезно пружање помоћи партнеру у

---

²⁷ Russett, Bruce M. „An empirical typology of international military alliances“, *Midwest Journal of Political Science*, 1971, pp. 262-289.

²⁸ Fedder, Edwin H., „The concept of alliance“, *International Studies Quarterly* 12.1, 1968, p. 67. За детаљнији увид у преглед академске концептуализације војних савеза и теорија које их описују, видети више у: Holsti, Ole R., Terrence Hopmann, and John D. Sullivan, *Unity and disintegration in international alliances: Comparative studies*. John Wiley & Sons, 1973; и: Horvath, Adam O., and Leslie S. Greenberg, eds, *The working alliance: Theory, research, and practice*, John Wiley & Sons, 1994.

²⁹ Russett, Bruce M., „An empirical typology of international military alliances“, *Midwest Journal of Political Science*, 1971, p. 262.

³⁰ Fedder, Edwin H., „The concept of alliance“, *op. cit.*, p. 68.

случају војног сукоба, да се уздрже од војне акције у међусобним односима или да се консултују у случају међународних криза које могу створити војни сукоб”.³¹

Овакво одређење савеза у себе укључује четири конститутивна елемента. Први се односи на недвосмислено постојање писмених споразума. Иако је у историји било случајева усмено склопљених савеза, само писани обавезујући акти могу бити предмет проучавања и бележења значајних образаца савеза. У складу са одредбама међународног јавног права, писани споразуми могу (морају) бити закључени само између легитимних представника власти.³² Други захтев АТОП-ове дефиниције савеза односи се на субјекте савеза. Осим националне државе, АТОП прихвата и међународно непризнате територије које насељава више од 500.000 становника, и које имају легитимно изабране представнике власти, те сопствене оружане снаге.³³ Државе морају бити независне и у стању да осигурају сувереност на сопственој територији. Минималан број субјеката војног савеза је два, што је у складу са готово консензуалним ставом академске заједнице у вези са овим питањем. Критеријум обавезног пружања помоћи другим државама потписницама споразума јесте централни моменат на ком се темељи устројство и идеја војног савеза. Тренутак узајамне и колективне акције против заједничког непријатеља чини *casus foederis*. Како би одређени споразум могао бити третиран савезом, захтева се кумулативност испуњења наведених елемената. На крају, важно је истаћи да теоријско нијансирање у класификацији војних савеза јесте успостављени однос између његовог операционалног одређења и типологије која се користи у истраживањима. Наиме, тек након одређења војних савеза, аутори врше категоризацију савеза према заједничким карактеристикама које их описују.

У свом делу „Порекло савеза“, Стивен Волт (*Stephen M. Walt*) одређује војне савезе као „формалне или неформалне облике безбедносне сарадње између две или више суверених држава”.³⁴ Нешто општије

---

³¹ Leeds, Brett Ashley, Jeffrey M. Ritter, Sara McLaughlin Mitchell, and Andrew G. Long, 2002, „Alliance Treaty Obligations and Provisions“, pp. 1815-1944, *International Interactions* 28, pp. 237-260.

³² Ibidem, p. 245.

³³ Ibidem, 245.

³⁴ Stephen Walt, *The origins of alliances*, Ithaca, New York, 1987, p. 87. За слична одређења војних савеза видети више у: Barnett, Michael N., and Jack S. Levy, „Domestic sources of alliances and alignments: The case of Egypt, 1962-73“, *International Organization* 45.3, 1991,

одређење пружају аутори Методолошког приручника базе Корелати рата (*Correlates of War*), према коме су савези „формални, писани, најчешће добровољни споразуми, уговори или конвенције међу државама које имају за циљ да координишу њихова понашања и политике у непредвиђеним ситуацијама у војним сукобима“.³⁵

У периоду након Другог светског рата, на простору Источне и Југоисточне Азије постојао је не тако мали број мултилатералних одбрамбених аранжмана. У класичном смислу, поједини су имали одлике типичних војних савеза (Багдадски пакт – ЦЕНТО, СЕАТО и други). Према подацима базе података пројекта „АТОП“, НР Кина је у периоду између 1816. и 2016. године склопила 47 одбрамбених споразума.³⁶ Преодоминантан облик одбрамбене сарадње у наведеном периоду је билатерални формат (44 споразума), имајући у виду да постоје свега три споразума у којима НР Кина учествује у мултилатералном формату.³⁷ Међутим, учесталост склапања одбрамбених аранжмана варира је како у временском домену, тако и по карактеристичним типологијама споразума. У периоду након Другог светског рата и ранијој фази Хладног рата (до средине седамдесетих), НР Кина је склапала споразуме претежно са државама свог непосредног окружења (СССР 1945, Непал, Камбоџа и Авганистан сви потписани 1960. године, Северна Кореја 1961. године).³⁸ Пратећи процес великог отварања седамдесетих година НР Кина је склапала политичко-безбедносне споразуме са државама свог ширег и даљег окружења. Одбрамбени споразуми потписивани до седамдесетих година били су класични пактови узajамне заштите, док су споразуми новијег датума углавном консултативни аранжмани.³⁹

---

pp. 369-395; Weitsman, Patricia A., *Dangerous alliances: Proponents of peace, weapons of war*, Stanford University Press, 2004.

³⁵ Small, Melvin, and J. David Singer, „Formal Alliances, 1815–1965: An Extension of the Basic Data“, *Journal of Peace Research*, 1969, 54(6), pp. 257-282.

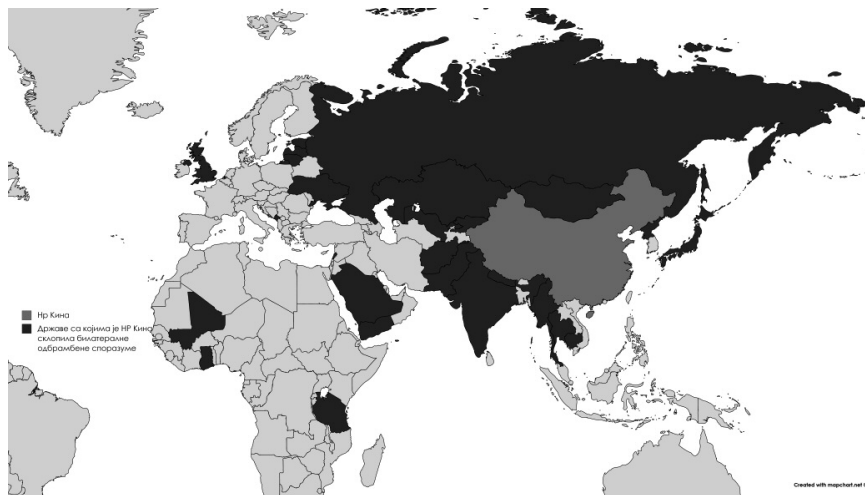
³⁶ Brett Ashley Leeds, *ATOP Dataset*, Rice University, 2018, Alliance Data.

³⁷ Класификовањем података пројекта АТОП, аутори су дошли до налаза да НР Кина у 2019. години има 29 активних одбрамбених споразума.

³⁸ Brett Ashley Leeds, *ATOP Dataset*, op. cit.

³⁹ *Ibidem*

Илустрација 1: Државе са којима је НР Кина имала склопљене билатералне одбрамбене споразуме

Извор: Илустровани подаци АТОП пројекта;
Brett Ashley Leeds, ATOP Dataset, Rice University, 2018.

Свакако је најзанимљивији пример Споразума о примирју и пријатељству са Јапаном који је потписан 1978. године,⁴⁰ као кулминација четворогодишњих мировних преговора између две државе. Споразум је важан из два разлога. Њиме су обе стране, а нарочито до тада затворена НР Кина, показале спремност да питања из области безбедности и одбране регулишу међудржавним споразумом. Други разлог због ког је овај споразум значајан огледа се у чињеници да је њиме по први пут испољено стратешко опредељење обе државе према коме уговорне стране изјављују да ниједна од њих неће захтевати хегемонију у азијско-пацифичкој, или било којој другој регији, и да се свака противи напорима било које друге земље или групе земаља да успостави такву хегемонију.⁴¹

На билатералном нивоу (илустрација 1), НР Кина је имала (и има) склопљене споразуме доминантно са државама Азије (чак 22 државе са

⁴⁰ Ibidem

⁴¹ "Treaty of Peace and Friendship between Japan and the People's Republic of China", Beijing, 1978, <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/treaty78.html>, 14/09/2019.

простора Азије и Блиског истока), са неколико држава Африке (Гана, Мали, Танзанија и Либерија), док су овакви споразуми са европским државама готово реткост (консултативни споразуми са Уједињеним Краљевством и државама Балтика).

Кина у пуном капацитету учествује у свега два мултилатерална одбрамбена аранжмана, Асоцијацији држава југоисточне Азије (АСЕАН) и Шангајској организацији за сарадњу (ШОС).⁴² Током 2018. године, АСЕАН је значајно интензивирао војну сарадњу како међу својим чланицама, тако и између својих чланица и других великих сила. Преко 20 војних вежби је одржано у сарадњи са Аустралијом, САД, и Индијом.⁴³ Иако иницијално основан зарад продубљивања економске и социо-културне димензије сарадње међу својим чланицама, АСЕАН је у протеклој деценији развио такозвану „политичко-безбедносну компоненту“ сарадње. Трећи стуб на коме се темељи постојање АСЕАН-а јесте изванредан напредак у наднационалној сарадњи у области безбедности и одбране, али и даље недовољно јасно интегрисан ентитет попут класичних војних савеза.⁴⁴ Посвећеност АСЕАН-а безбедносним питањима у новије време, кулминирала је Декларацијом из Делхија о ситуацији у Јужном кинеском мору, у којој потписнице гарантују уздржавање од „било којих акција које могу довести до нарушавања мира и хармоније у региону Јужног кинеског мора“.⁴⁵

За разлику од релативно инертног ангажмана у оквиру АСЕАН-а, активности НР Кине у ШОС-у су знатно асертивније. Мада схваћена као релативно лабава консултативна заједница држава, ШОС нуди могућности за активно решавање безбедносних питања јер се у примарном фокусу ове организације налази енергетска безбедност,

---

⁴² Према подацима пројекта АТОП, НР Кина је изменила режим свог учествовања у ШОС-у ублажавањем обавеза према другим потписницима Споразума о ШОС-у. Ова организација не представља војни савез у класичном смислу, већ консултативни споразум у оквиру ког, у случају ситуације која угрожава безбедност уговорних страна, могу бити одржане консултације у оквиру Организације са другим уговорним странама, зарад пружања адекватног одговора на насталу ситуацију. Видети више у: Brett Ashley Leeds, *ATOP Dataset*, op. cit.

⁴³ Видети више у: Shinji Hyodo, *East Asian Strategic Review*, The National Institute for Defense Studies Japan, *East Asian Strategic Review*, Tokyo, 2019, p. 110.

⁴⁴ „About us, ASEAN, 2019“, <https://www.asean2019.go.th/en/abouts>, 10/09/2019.

⁴⁵ „Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea“, ASEAN, https://asean.org/?static_post=declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea-2, Jakarta, 2012, 14/08/2019.

регионална стабилност, борба против радикализације и заштита од утицаја држава нечланица Организације.⁴⁶ Учесће Кине у ШОС-у види се као њена жеља за пројекцијом интереса на простору централне Азије.⁴⁷ Међутим, велика препрека Кине јесте густа постојећа мрежа историјских, културних и институционалних односа Русије и држава централне Азије. Становиште појединих аутора је да пошто у региону постоје две главне конкурентске организације – Организација уговора о колективној безбедности (ОУКБ) и Евроазијска економска унија, постоји преплитање чланица по питању чланства у обе организације, тако да би званична Русија могла опструирати даљу безбедносну сарадњу између држава централне Азије и НР Кине.

4. КОНВЕРГЕНЦИЈА БЕЗБЕДНОСНИХ ПОЛИТИКА У ЈУГОИСТОЧНОЈ АЗИЈИ КАО ПОСЛЕДИЦА НОВОГ ОТВАРАЊА НР КИНЕ

Промена парадигме у креирању и спровођењу безбедносне политике видљива је у протеклих неколико деценија. Атипичне хибридне претње, прокси ратови и неконвенционални безбедносни изазови, чине основу асиметричности на бази које се мења парадигма спровођења безбедносних политика различитих држава. Дуго након отварања ка споља, Кина није мењала своје безбедносне политичке приоритете. Примарни регион на који је Кина била фокусирана је регион Југоисточне Азије, међутим у ново време кинеска безбедносна политика оријентисана је ка ширем географском простору. У региону Азије још увек постоје значајне разлике у равнотежи моћи и расподели економско-политичке моћи унутар и између земаља, као и политичке и културне хетерогености, и растуће, али још увек релативно ниске унутаррегионалне економске међузависности.⁴⁸ Томас Кристенсен (*Thomas Christensen*) наводи да регион југоисточне Азије карактерише „анемична институционализација безбедности“ и широко распрострањени територијални спорови.⁴⁹ На

---

⁴⁶ „The Shanghai Cooperation Organization, SCO, 2019“, http://eng.sectsc.org/about_sco_05/08/2019.

⁴⁷ Song, W., Interests, „Power and China’s Difficult Game in the Shanghai Cooperation Organization (SCO)“, *Journal of Contemporary China*, 2013, 23(85), p. 89.

⁴⁸ Christensen, Thomas J., „China, the US–Japan alliance, and the security dilemma in East Asia“, *International Security* 23.4, 1999, pp. 49-80.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 64.

почетку 21. века базичан безбедносни изазов у азијско-пацифичком региону чинио је приступ у трансформисању равнотеже моћи предложен од стране заговорника мултилатерализма.⁵⁰ Одговор на „анемичну институционализацију безбедности“ управо би чинили билатерални споразуми као рудимент супранационалне сарадње у области безбедности и одбране. Таква супранационална сарадња не мора нужно да задовољи конституенте дефиниције класичног војног савеза, али би представљала негирање „анемичности“ и помак према институционализацији безбедносне архитектуре Југоисточне Азије.

Конвергенција безбедносних политика у региону југоисточне Азије одвија се кроз безбедносне заједнице (како их Блер и сарадници називају), које деле заједничка очекивања у вези са регионалном безбедношћу стварајући навике сарадње и показујући предности активног учешћа.⁵¹ Такав пример „безбедносних заједница“ које нису институционално високо интегрисане свакако јесу мултилатерални одбрамбени аранжмани попут АСЕАН-а и ШОС-а. Како у академским дискусијама о великој стратегији постоји искристалисан став о кодификацији стратегије, аутори су сагласни око њене сврсисходности у спољној политици. Стога, она не мора нужно бити формализована, детаљна или означена као „велика стратегија“ у званичним документима било ког нивоа.⁵²

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Сумирајући налазе у вези са типологијама билатералних и мултилатералних војних аранжмана у којима учествује НР Кина, као и дискусије у вези са конвергенцијама безбедносних политика, могуће је извести неколико прелиминарних закључака. Аутори су става да су регионалне безбедносне иницијативе на простору Азије *sui generis* процес ког не карактерише чврст супранационални карактер, већ мање интензиван вид сарадње у питањима од значаја за безбедност региона. Од билатералних веза између закључених земаља овог простора,

---

⁵⁰ Ramesh, Mishra, „Globalisation and social security expansion in East Asia“, *Cambridge studies in International Relations*, 86, 2003, pp. 83-100.

⁵¹ Dennis C. Blair and John T. Hanley Jr., „From wheels to webs: Reconstructing Asia-Pacific security arrangements“, *Washington Quarterly* 24.1, 2001, pp. 5-17.

⁵² Hal Brands, *What good is grand strategy?: Power and purpose in American statecraft from Harry S. Truman to George W. Bush*, Cornell University Press, 2014. p. 6.

безбедносна сарадња се развила у неколико мултилатералних иницијатива које су обликовале савремену регионалну безбедносну архитектуру Азије. У том смислу велика стратегија НР Кине, као природна последица њеног експанзивног економског раста, утиче позитивно на (ре)дефинисање и иницирање регионалног безбедносног повезивања азијских држава. Анемична институционализација безбедности временом почиње да се губи настанком нових стратешких опредељења НР Кине да се активније укључи у решавање спорова не само у свом непосредном окружењу, већ и на глобалном плану.

Уколико би се прихватила дефиниција стратегије пружена од стране Едварда Мида Ерла (*Edward Mead Earle*), коју је дефинисао „као инхерентан елемент државништва свих времена“,⁵³ онда је могуће извести претпоставку према којој велика стратегија НР Кине чини значајан фактор који утиче на (пре)обликовање безбедносних политика држава Југоисточне Азије. Активним позивом државама дуж „Појаса и пута“ да међусобно сарађују, НР Кина је суштински представила визију међународне заједнице и етаблирала своју улогу у стварању безбедносне структуре у Азији и потенцијално на глобалном нивоу.

ЛИТЕРАТУРА

- Barnett, Michael N., and Levy, Jack, „Domestic sources of alliances and alignments: The case of Egypt, 1962–73“, *International Organization*, 1991, 49(3), pp. 369-39.
- Blair, Dennis C., and John T. Hanley Jr., „From wheels to webs: Reconstructing Asia-Pacific security arrangements“, *Washington Quarterly*, 2001, 24(1), pp. 5-17.
- Brands, Hal, *What good is grand strategy? Power and purpose in American statecraft from Harry S. Truman to George W. Bush*. Cornell University Press, New York, 2014.
- Brett Ashley Leeds, *ATOP Dataset*, Rice University, 2018.
- Christensen, Thomas, „China, the US–Japan alliance, and the security dilemma in East Asia“, *International Security*, 1999, 23(4), pp. 49-80.

---

⁵³ Edward Mead Earle, *Military Thought from Machiavelli to Hitler*, Princeton, Princeton University Press, 1943.

- Edward Mead Earle, *Military Thought from Machiavelli to Hitler*, Princeton University Press, Princeton, 1943.
- Fedder, Edwin, „The concept of alliance“, *International Studies Quarterly*, 1968, 12(1), pp. 68-81.
- Holsti, Ole R., Terrence Hopmann, and John D. Sullivan, *Unity and disintegration in international alliances: Comparative studies*. John Wiley & Sons, Hoboken, 1973.
- Horvath, Adam O., and Leslie S. Greenberg, eds. *The working alliance: Theory, research, and practice*. John Wiley & Sons, Hoboken, 1994.
- Howard, Michael, „Grand Strategy in the Twentieth Century“, *Defence Studies* 2001, 10(2), pp. 1-10.
- Julie Michelle Klinger & Joshua S. S. Muldavin, „New geographies of development: grounding China’s global integration“, *Territory, Politics, Governance*, 2019, 7(1), pp. 1-21.
- Kindleberger, C. *The formation of financial centers: A study in comparative economic history*, Oxford University Press, Oxford, 1973.
- Leeds, Brett Ashley, Jeffrey M. Ritter, Sara McLaughlin Mitchell, and Andrew G. Long, „Alliance Treaty Obligations and Provisions, 1815-1944“, *International Interactions*, 2002, 28(4), pp. 237-260.
- Li, Richard PY, and William R. Thompson, „The stochastic process of alliance formation behavior“, *American Political Science Review*, 1978, 72(4), pp. 1288-1303.
- Qin, Y., „Why is there no Chinese international relations theory?“, *International Relations of the Asia-Pacific*, 2007, 7(3), pp. 315-329.
- Ramesh, Mishra, „Globalisation and social security expansion in East Asia“, *Cambridge studies in International Relations*, 2003, 86(2), pp. 83-100.
- Russett, Bruce M., „An empirical typology of international military alliances“, *Midwest Journal of Political Science*, 1971, 39(2), pp. 262-289.
- Shinji, Hyodo, *East Asian Strategic Review*, The National Institute for Defense Studies Japan, East Asian Strategic Review, Tokyo, 2019.
- Silove, Nina, „Beyond the Buzzword: The Three Meanings of ‘Grand Strategy’“, *Security Studies*, 2018, 27(1), pp. 27-57.
- Song, W., „Interests, Power and China’s Difficult Game in the Shanghai Cooperation Organization (SCO)“, *Journal of Contemporary China*, 2013, 23(85), pp. 89-101.
- Stephen, Walt, *The origins of alliances*, Ithaca, New York, 1987.

- Swaine, Michael D., Daly, Sara A. and Greenwood, Peter W., *Interpreting China's grand strategy: Past, present, and future*. Rand Corporation, 2000.
- Wang, Yiwei, *The Belt and Road Initiative: What will China offer the World in its rise*, New World Press, Beijing, 2016, p. 76.
- Weitsman, Patricia A., *Dangerous alliances: Proponents of peace, weapons of war*. Stanford University Press, Stanford, 2004.
- Xi, Jinping, *Secure a Decisive Victory in Building a Moderately Prosperous Society in all Respects for Great Success of Socialism with Chinese Characteristics for a New Era*, National Congress of the Communist Party of China, Beijing, 2017.
- Xi, Jinping, *Work Together to Build the Silk Road Economic Belt*, Foreign Languages Press, Beijing, 2014.
- „About ASEAN Organization, ASEAN, 2019“, <https://www.asean2019.go.th/en/abouts>, 19/08/2019.
- „Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea“, ASEAN, https://asean.org/?static_post=declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea-2, Jakarta, 2012, 14/08/2019.
- „The Shanghai Cooperation Organization, SCO, 2019“, http://eng.sectsc.org/about_sco, 05/08/2019.
- „Treaty of Peace and Friendship between Japan and the People's Republic of China“, Beijing, 1978, <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/treaty78.html>, 14/09/2019.

Nenad Stekić, Žarko Obradović

**THE GREAT STRATEGY OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA
AS A FACTOR OF CONSERVATION OF SECURITY POLICIES
IN ASIA**

Summary: A Grand Strategy (a theoretically established term, which represents an instrument for achieving the national foreign policy objectives) in international relations is immanent to great powers. Although there is no consensus among academic authors of the adequate formulation of the Grand Strategy of China, it is evident that its de facto realization on the global level is indisputable. China's "big opening", which was intensified at the beginning of the XXI Century, initially triggered by a number of bilateral security and defense agreements, marked a milestone in China's regional security policy in a multilateral format. Modern integration flows that have been going on for more than seven decades on the European continent have become a desirable model of multilateral cooperation. Like Europe, the region of Asia, and especially Southeast Asia, is characterized and intensified by the presence of a large number of initiatives for cooperation in the field of security and defense. The aim of this article is to analyze such bilateral arrangements between China and its partners in the second half of the XX Century, and thus, by insight on the types of rudimentary cooperation, provide the basis for the development of the argument that the modern Chinese Great Strategy constitutes a significant evolutionary driver and the basis of the convergence of security policies of other Asian countries. In that sense, the authors will endeavor to present the official views of the People's Republic of China on the current processes and initiatives of regional security integrations, both of those in which they actively participate, as well as those that take place in its neighbourhood. The authors argue that such regional security initiatives in Asia are a sui generis process that is not characterized by a strong supranational character, but a softer form of cooperation in issues of relevance to the security of the region. From the bilateral ties between the countries of the region, security cooperation has evolved into several multilateral initiatives that have shaped the modern regional security architecture of Asia. The authors preliminarily conclude that the Grand Strategy of the People's Republic of China as a natural consequence of its expansive economic growth had a positive effect on the (re) definition and initiation of the regional security connection of Asian countries.

Key words: PR China, Grand Strategy, realism, defense integrations, security cooperation, Asia.